

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НА ЕКОНОМІЧНУ СТІЙКІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Т.В. Калашнікова, кандидат економічних наук

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Обґрунтовано методичні засади оцінки впливу державної підтримки на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств. Здійснено оцінку впливу державної підтримки на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств Харківської області в окремих галузях та в цілому по сільськогосподарському виробництву.

Ключові слова: державна підтримка, сільськогосподарське підприємство, економічна стійкість, чиста продукція.

Реалізація стратегічних цілей розвитку аграрної галузі потребує забезпечення економічної стійкості як окремих суб'єктів господарювання, так і збалансованого та стабільного розвитку сільського господарства в цілому, а одним з пріоритетних напрямів їх досягнення визначено застосування державної підтримки [1].

Питання державної підтримки сільського господарства ґрунтовно досліджувалися такими провідними вченими-економістами, як Саблук П.Т., Дем'яненко М.Я., Бородіна О.М., Діброва А.Д., Онегіна В.М., Пасхавер Б.Й. та ін. [2-6]. Попри значну увагу до даної проблеми, не вирішеним залишається ряд питань, пов'язаних з визначенням впливу державної підтримки на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств.

Метою даного дослідження є обґрунтування методичних засад та оцінка впливу державної підтримки на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств в окремих галузях та в цілому по сільськогосподарському виробництву.

В основу проведеного дослідження було покладено положення, що для забезпечення економічної стійкості суб'єктів господарювання критерієм надання державної підтримки сільськогосподарських підприємств поряд з традиційними показниками ефективності діяльності (прибуток, рівень рентабельності тощо) повинен стати показник чистої продукції, що

являє собою частину вартості валової продукції, знов створену живою працею. При цьому до складу чистої продукції сільськогосподарських підприємств пропонуємо включати оплату праці з відрахуваннями, прибуток (збиток) від реалізації продукції та орендну плату за земельні паї.

Для визначення тенденцій зміни чистої продукції та її складових в досліджуваних групах підприємств Харківської області залежно від користування державною підтримкою нами було здійснено математичне вирівнювання даних за рівнянням прямої лінії. Отримані результати свідчать, що темпи зростання показників чистої продукції, прибутку та орендної плати за земельні паї в групі підприємств, що постійно отримували підтримку значно вище, ніж в групі підприємств, що нею не користувалися (табл. 1). Можна стверджувати, що за постійної підтримки держави сільськогосподарські підприємства більш високими темпами нарощують ефективність діяльності.

Для оцінки стійкості тенденцій зміни чистої продукції та її складових нами було використано коефіцієнт залишкової варіації, який визначає рівень коливання фактичних показників від умовного їх значення, розрахованого за рівнянням тренда і характеризує на скільки відсотків у середньому відхиляються фактичні дані динамічного ряду від визначеної лінії тренда. Розрахунок коефіцієнтів залишкової варіації свідчить, що державна підтримка не лише забезпечує переважаючі темпи зростання показників ефективності виробництва, а й знижує рівень їх коливання. Особливо суттєвими є розбіжності у коливанні розміру прибутку в розрахунку на одиницю площі, що свідчить про вкрай нестабільну ситуацію з формуванням основного власного джерела фінансових ресурсів і створює передумови економічної нестійкості підприємств за відсутності державної підтримки.

У результаті ґрунтового аналізу визначено суттєві відмінності у динаміці чистої продукції рослинництва та тваринництва та окремих їх складових по групах підприємств залежно від користування державною підтримкою (табл. 2). Постійна державна підтримка забезпечує більш високий рівень ефективності рослинницької галузі. Проте в підприємствах, які

отримують державну підтримку виробництва продукції рослинництва, щорічні темпи нарощування продуктивності праці у 3,1 раз вище, а щорічні темпи зростання її оплати у 2,5 раз нижче, ніж у підприємствах, що підтримку не отримували. Розрахунок коефіцієнтів залишкової варіації економічних показників у рослинництві по виділених групах підприємств свідчить, що державна підтримка знижує рівень їх коливання. Так, рівень коливання фактичних даних динамічного ряду чистої продукції рослинництва у розрахунку на 1 га угідь від обраної лінії тренду в групі господарств, що отримували державну підтримку становить 18,2%, без підтримки – 30,3%; у розрахунку на одного працюючого – 15,9 і 34,4%, прибутку в розрахунку на одиницю площі – 35 та 104,1% відповідно.

Таблиця 1

Тенденції зміни та коефіцієнти залишкової варіації показників діяльності сільськогосподарських підприємств Харківської області

Показники		Групи підприємств, що протягом 2007-2012 рр.	
		отримували державну підтримку -31	не отримували державну підтримку - 8
Державна підтримка на 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=113,26x + 75,459$	-
	к-т залишкової варіації	7,7%	
Чиста продукція – всього, тис. грн	тенденції зміни	$Y=37829x + 66347$	$Y=2493,3x + 6122,6$
	к-т залишкової варіації	16,6%	31,5%
у розрахунку на : - 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=447,6x + 396,5$	$Y=259,05x + 413,33$
	к-т залишкової варіації	18,8%	30,8%
-1 працівника, тис. грн	тенденції зміни	$Y=17,186x + 7,204$	$Y=6,781x + 19,176$
	к-т залишкової варіації	14,7%	35,4%
Прибуток на 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=269,5x + 86,634$	$Y=7,217x + 333,56$
	к-т залишкової варіації	33,9%	110,7%

Продовження таблиці 1

Річна оплата праці 1 працівника, тис. грн	тенденції зміни	$Y=1,592x + 8,451$	$Y=3,098x + 5,520$
	к-т залишкової варіації	13,5%	87,3%
Орендна плата за земельні паї на 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=75,347x + 19,477$	$Y=3,098x + 5,520$
	к-т залишкової варіації	18,1%	23,5%

Джерело: складено автором за даними головного управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Доступний з <<http://kh.ukrstat.gov.ua>>

Таблиця 2

Тенденції зміни та коефіцієнти залишкової варіації показників сільськогосподарських підприємств Харківської області в рослинництві та тваринництві у 2007-2012 рр. залежно від отримання державної підтримки

Показники		Групи підприємств, що протягом 2007-2012 рр.	
		отримували державну підтримку - 31	не отримували державну підтримку - 8
Державна підтримка рослинництва на 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=116,2x - 55,529$	-
	к-т залишкової варіації	15,6%	
Чиста продукція рослинництва – всього, тис. грн	тенденції зміни	$Y=30796x + 70741$	$Y=2383,5x + 6513$
	к-т залишкової варіації	18,0%	30,9%
в розрахунку на: - 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=326,77x + 502,94$	$Y=249,75x + 445,68$
	к-т залишкової варіації	18,2%	30,3%
-1 працівника в рослинництві, тис. грн	тенденції зміни	$Y=19,459x + 14,829$	$Y=6,29x + 21,292$
	к-т залишкової варіації	15,9%	34,3%
Прибуток в рослинництві на 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=221,5x + 207,45$	$Y=7,217x + 384,83$
	к-т залишкової варіації	35,0%	104,1%
Річна оплата праці 1 працівника в рослинництві, тис. грн	тенденції зміни	$Y=1,276x + 9,642$	$Y=3,055x + 5,769$
	к-т залишкової варіації	11,5%	5,9%
Державна підтримка тваринництва на 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=4,4x + 86,359$	-
	к-т залишкової варіації	25,0%	

Продовження таблиці 2

Чиста продукція тваринництва – всього, тис. грн	тенденції зміни	$Y=6666,8x - 1391,4$	$Y=115,19x - 532,69$
	к-т залишкової варіації	34,8%	174,0%
у розрахунку на: - 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=66,334x - 27,05$	$Y=9,441x - 43,639$
	к-т залишкової варіації	36,9%	174,5%
-1 працівника в тваринництві тис. грн	тенденції зміни	$Y=10,288x - 7,022$	$Y=9,989x - 34,625$
	к-т залишкової варіації	45,3%	242,7%
Прибуток на 1 га с.-г. угідь, грн	тенденції зміни	$Y=42,607x - 95,924$	$Y=10,869x - 51,264$
	к-т залишкової варіації	153,8%	158,2%
Річна оплата праці 1 працівника в тваринництві, тис. грн	тенденції зміни	$Y=2,752x + 9,768$	$Y=0,574x + 3,688$
	к-т залишкової варіації	26,5%	32,9%

Джерело: складено автором за даними головного управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Доступний з <<http://kh.ukrstat.gov.ua>>

При аналізі динаміки показників чистої продукції тваринництва зазначаємо, що з 2010 р. у господарствах, до яких надходила державна підтримка тваринництва, спостерігається нарощування як виробництва чистої продукції в розрахунку на одиницю площі та працюючого, так і величини прибутку на 1 га угідь. Попри вкрай низький рівень ефективності діяльності в галузі тваринництва, підприємства, що не отримували державної підтримки, тим не менш нарощували рівень оплати праці. На підставі порівняльного аналізу динаміки основних показників в галузі рослинництва та тваринництва відзначаємо декілька позицій: у сільськогосподарських підприємствах, що постійно отримували державну підтримку, щорічні темпи її зростання в розрахунку на одиницю площі угідь у різних галузях суттєво відрізняються (у рослинництві 116,2 грн, тваринництві – 4,4 грн); як у рослинництві, так і в тваринництві має місце позитивний вплив державної підтримки на показники ефективності діяльності підприємств. Проте, у тваринництві, навіть за умови надходження державних коштів, має місце високий рівень коливання значень показників, що свідчить про низький рівень економічної стійкості.

Висновки. Одним з критеріїв надання державної підтримки для забезпечення економічної стійкості суб'єктів господарювання повинен стати показник чистої продукції, з огляду на потреби відтворення необхідного та додаткового продукту на рівні, достатньому для процесу виробництва. Визначено, що отримання державної підтримки позитивно впливає на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств, оскільки забезпечує переважаючі темпи зростання показників ефективності виробництва й знижує рівень їх коливання. Навіть за умови щорічної державної підтримки рівень економічної стійкості тваринництва, на відміну від рослинництва, залишається низьким, що проявляється у низьких темпах зростання показників ефективності та високому рівні їх коливання.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p#n7>
2. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : монографія / [Дем'яненко М.Я., Саблук П.Т., Скупий В.М. та ін.] ; за ред. М.Я. Дем'яненка. — К. : ННЦ ІАЕ, 2011. — 372 с.
3. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / [Пасхавер Б.Й., Шубравська О.В., Молдаван Л.В. та ін.] ; за ред. акад. УААН Б.Й. Пасхавера ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. — К., 2009. — 432 с.
4. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми / Бородіна О.М., Киристюк С.В., Попова О.Л. та ін. ; За ред. О.М. Бородіної ; Ін-т екон. та прогноз. НАНУ. — К., 2008. — 264 с.
5. Онегіна В.М. Державне регулювання цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників : монографія / Онегіна В.М. — К. : ННЦ ІАЕ, 2007. — 590 с.
6. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / Діброва А.Д. — К. : Формат, 2008. — 488 с.

*Т.В. Калашникова. **Влияние государственной поддержки на экономическую устойчивость сельскохозяйственных предприятий.***

Обоснованы методические подходы к оценке влияния государственной поддержки на экономическую устойчивость сельскохозяйственных предприятий. Осуществлена оценка влияния государственной поддержки на экономическую устойчивость сельскохозяйственных предприятий Харьковской области в отдельных отраслях и в целом по сельскохозяйственному производству.

*T. Kalashnikova. **The impact of public support on the economic sustainability of agricultural enterprises.***

The methodological approaches to assessing the impact of public support on the economic sustainability of agricultural enterprises are grounded. The estimation of the impact of public support on the economic stability of the agricultural enterprises of Kharkov region in individual sectors and in total agricultural production are realized.